

**Domoznanski večer „ Prekmurski jezik in kultura“ - proslava od dnevu
Rudolfa Maistra – Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, 21.
11. 2018**

***Marjan Farič, MA, predsednik Prekmurskega društva general Maister
Murska Sobota, podpredsednik Zveze društev general Maister***

Izteka se leto, v katerem se spominjamo niza prelomnih dogodkov, ki so usodno zaznamovali zgodovino slovenskega naroda. Lani smo obeležili 500 letnico protestantizma, ki Slovincem in tudi Prekmurcem prinese prvo knjigo v domačem jeziku, letos se v Cankarjevem letu spominjamo 100. obletnice smrti velikega slovenskega pisatelja, dramatika in politika Ivana Cankarja. V Ljutomeru smo letos poleti obeležili 150 obletnico prvega slovenskega tabora, v teh dneh mineva 100 let od konca prve svetovne vojne, v prihajajočem letu bomo obeležili 100 letnico združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom. V teh dneh, tako tudi z današnjo prireditvijo, obeležujemo 100 letnico Maistrovih prizadevanj za severne slovenske meje.

Dne 11. novembra 1918, torej pred natanko 100 leti, se konča prva svetovna vojna, prva moderna vojna globalnih razsežnosti ki z nesluteno uporabo nove vojaške tehnike, za ceno 13 milijonov človeških življenj, med njimi mnogih slovenskih, pripelje do propada 4 velikih imperijev. Propade tudi Avstrooogrsko, katere del so bile slovenske pokrajine. Program poveljne ureditve sveta ameriškega predsednika Wilsona v 14 točkah, v katerem je zapisano, da bodo imeli avstroogrski narodi po koncu vojne pravico do avtonomije, opogumi tudi Slovence, skupaj z drugimi manjšimi evropskimi narodi, v njihovih prizadevanjih za nacionalno osamosvojitvev.

Še preden je ameriški predsednik predstavil svojo vizijo poveljne ureditve sveta, je 30. maja leta 1917 takratni poslanec v dunajskem parlamentu, naš prleški rojak in pomembna politična osebnost tistega časa dr. Anton Korošec v imenu južnoslovanskih poslancev, združenih v Jugoslovanski klub prebral

znamenito Majniško deklaracijo. Ta je na Slovenskem sprožila deklaracijsko gibanje, v katerem je idejo o državni samostojnosti s podpisi podprlo približno 320.000 Slovenk in Slovencev.

V času po prvi svetovni vojni, v času emancipacije mnogih evropskih narodov, znova oživijo ideje o Zedinjeni Sloveniji, prvem političnem programu Slovencev, ko ti že leta 1848, po marčni liberalno - meščanski revoluciji, v veliki pomladi narodov, namesto razdrobljenosti na dežele Kranjsko, Štajersko, Primorje in Koroško, zahtevajo skupno kraljevino Slovenijo, takrat še pod habsburško krono. Program Zedinjene Slovenije je dvajset let po njegovem nastanku, pred natanko 150 leti, dobil plebiscitarno podporo skozi taborsko gibanje, ki se je na Slovenskem začelo nedaleč od tod, v Ljutomeru, kjer se ob prisotnosti mnogih Prekmurcev prvokrat sliši o slovenski identiteti Prekmurcev in nujnosti vključitve prekmurskih Slovencev v enoten slovenski narod. Leto 1918, prelomno obdobje ob koncu prve svetovne vojne, pomeni pot k dejanskemu uresničenju idej, zapisanih v programu Zedinjene Slovenije. Vendar slovensko nacionalno prebujanje, kljub propadu Avstroogrske, predvsem v narodnosto mešanem Mariboru rodi nemški odpor. V zavarovanje slovenskih interesov in narodnih meja na Štajerskem tako poseže slovenski častnik, major, kasneje general Rudolf Maister.

Po tem, ko je takratni Občinski svet v Mariboru, v katerem ni bilo niti enega Slovenca, 30. oktobra 1918 sprejel sklep, da je Maribor s širšim zaledjem sestavni del nove države Nemške Avstrije, je Maister 1. novembra 1918, zavedajoč se pomena in nevarnosti tega dejanja za večinsko slovensko prebivalstvo, pred mestnim poveljnikom in zbranimi častniki zavrnil nemško izjavo s svojimi znamenitimi besedami: "Ne priznavam teh točk. Maribor razglašam za posest Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in prevzemam v imenu svoje vlade vojaško poveljstvo nad mestom in vso Spodnjo Štajersko!" V odgovor na ravnanje Maistra so 3. novembra mariborski Nemci ustanovili t.i. zeleno gardo (Schutzwehr), ki pa jo je Maister s svojimi silami 23. novembra leta 1918 razorožil in začel s pohodom za zavarovanje slovenske

severne meje.

Dne 23. novembra, torej pred natanko 100. leti, je Maistru skupaj z 4200-imi vojaki uspelo razorožiti nemške brambovske sile, podrejene nemškemu mestnemu svetu in Maribor vrniti Sloveniji kot delu Države SHS, kasneje Kraljevine Jugoslavije, zato je ta dan kot državni praznik namenjen spominu na generala Maistra in njegove borce. Slovenske čete so nato pod Maistrovim poveljstvom 27. novembra 1918 zasedle kraje ob narodnostni meji, od Radgone do Šmohorja pri Beljaku.

Pri Maistru ne gre le za njegove ključne vojaške zasluge za zavarovanje celovitosti slovenskega narodnostnega ozemlja. Ne gre le za Maistrove borce, med njimi tudi številne Prekmurce, ki so v tistem času pod Maistrovim poveljstvom ubranili severno mejo slovenstva in tako zagotovili podlago zametkom slovenske državnosti, s svojim posegom pa so nedvomno vplivali tudi na kasnejšo usodo Prekmurja. Kar nas danes še posebej navdihuje, je Maistrova osebnost, njegov značaj, njegov izjemen karakter. Maister ni bil politik, bil je vojak, a tudi pesnik, literat in slikar, vendar imajo njegova dejanja nesporno izjemno pomembne politične dimenzije. Najpomembnejši element Maistrove dediščine in njegovih borcev je prav patriotizem, predanost in zavezanost slovenstvu, slovenskemu narodu in njegovi kulturi. To je tudi osrednja točka programskih usmeritev našega društva in smisel njegovega delovanja, kako torej Maistrovo dediščino obuditi, jo aktualizirati in jo skozi prakse aktivnega državljanstva prenesti v sodoben čas. Društvo želi prispevati k razvoju civilne družbe, h kvaliteti javnega dialoga v prekmurskem prostoru, predvsem pa vidi svoje poslanstvo pri osveščanju in informiranju javnosti, posebno mladine.

Maistra je slovensko zgodovinopisje ponovno odkrilo šele ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja, prav v času osamsvojitvenih prizadevanj Slovenije. Njegova -prej kot ne- spregledana zgodovinska vloga se skozi

objektivno zgodovinsko oceno izrisuje šele sedaj. Maistrova dejanja so bila ovrednotena kot izjemno državotvorna, saj v njihovi posledici gre za oblikovanje in določanje slovenskih nacionalnih meja, kot jih poznamo danes.

Čeprav Maister z vojaško silo v te kraje ni posegel, mu Prekmurje nedvomno dolguje veliko, saj bi sosledje dogodkov, na katere je z bojem za severno mejo tako neizbrisno vplival prav on, Prekmurje in Prekmurce ob drugačnem toku zgodovine zaradi drugačnega razmerja sil ločilo od matice. Če Maister ne bi zavzel Maribora in Spodnje Štajerske, teritorialnega stika Prekmurja z ostalimi slovenskimi ozemlji ne bi bilo, zato bi usoda teh krajev bila prav gotovo bistveno drugačna. Vendar naš zgodovinski dolg ne gre le Maistru, naš dolg ostaja tudi do spomina na njegove sopotnike in tesne sodelavce, prekmurske rojake iz teh krajev, do Jožefa Godine, Jožefa Klekla, dr. Matije Slaviča, do Ivana Jeriča in drugih. Ti so se z Maistrom kot njegovi sodelavci in soborci, ter vzporedno z njegovimi prizadevanji za zavarovanje severnih nacionalnih meja zavzemali za priključitev Prekmurja k matičnemu narodu, zato je prav, da se ob Maistru na ta dan spomnimo tudi nanje.

A vrnimo se k prekmurskemu človeku, ki po Maistrovi zaslugi in zaslugah njegovih soborcev, političnih somišljenikov in domoljubov znova najde pot k slovenskim sobratom.

Ključno vlogo pri ohranjanju narodnostne pripadnosti ter zavesti prekmurskega življa kot dela slovenskega jezikovnega in etničnega prostora, je odigral prav njemu lasten jezik. Prekmurski jezik ali prekmurska knjižna norma je edini knjižni jezik, ki je ostal po oblikovanju enotnega slovenskega knjižnega jezika. Zgodovina pisane prekmurske besede je bogata: za to ima zasluge predvsem protestantizem v zgodnjem 18. stoletju ki božjo besedo približa ljudem v njihovem jeziku. Spomnimo samo na Temlina, Kuzmiča... Prav ta, skozi stoletja ohranjena in s slovenstvom poistovetena identiteta prekmurskega človeka predstavlja najprepričljivejši argument slovenskega pogajalca na mirovni konferenci v Parizu dr. Matije Slaviča leta 1919 pri

prepričevanju velikih sil, da tod žive Slovenci in da je pravična meja tista, ki jih združuje z ostalimi sonarodnjaki.

Iz prepričanja, da prav jezik v zgodovini Prekmurja predstavlja osrednji gradnik domoljubne zavesti in osišče narodnostne pripadnosti tukajšnjega prebivalstva, smo se odločili, da vlogo in pomen prekmurske kulture, še posebej pa jezika v njem, osvetlimo nekoliko podrobneje. Pri tem ne gre za vrnitev nazaj, za zazrtost v preteklost. Globalizacija, potrošništvo, digitalizacija in z njo informacijska povezanost sveta poleg napredka terjajo svoj davek: ogrožene so zlasti manjše kulture in prizadete narodne identitete, kakršna je tudi prekmurska. Želimo torej, da spomin na to, kar smo in od kod prihajamo tudi po jeziku, ne zamre. Želimo sobivanje obeh svetov, modernega, globalnega, a tudi spoštovanje svojih prednikov in svojih korenin, želimo napredek, a tudi ohranjanje in rast ponosa in zavesti o svoji nacionalni samobitnosti. Le na ta način je možno preživetje naše lastne identitete.

Naj zaključim z mislijo: Ne želimo biti le neka etnična in jezikovna slovenska posebnost, Prekmurje in Prekmurci smo enakovreden gradnik te države, na kar se v centru političnega življenja danes mnogokrat pozablja. Slovenija se na vzhodu ne konča nekje za Trojanami, sploh pa ne takoj za Mariborom. Prekmurski glas je danes v slovenski politični krajini slabo slišen. Zakaj? Manjka nam predvsem Maistrovega duha! Tu so vse prevečkrat ostajale le delitve, malodušje, vdanost v usodo, grenkoba in drobne zamere, v katerih smo in tudi sedaj prepogosto izgubljam vsi. Prav zato moramo v sebi znova prebuditi nam lastno samozavest in ponos in doseči enotnost, ki bo ob spoštovanju lastne zgodovine omogočala pogled naprej. Dejanja naših prednikov, vključno z Maistrom nam kažejo, da tukaj prebivajo zavedni, trdni in pogumni ljudje, ki so zmožni velikih dejanj. To si moramo končno skozi lasten napor in dejanja priznati tudi sami. Prav gotovo ob prihajajoči 100. obletnici združitve matičnega naroda s Prekmurjem!

Meje mojega jezika so meje mojega sveta *Ludwig Wittgenstein*

